

IV. ПРОБЛЕМИ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ ТА ОНОМАСТИКИ

Марина Волошинова

(м. Старобільськ)

УДК 811.161.2`282.2(477.52/.6)

ДИНАМІКА ЛЕКСИКИ ТРАДИЦІЙНОГО КУХОННОГО НАЧИННЯ В ГОВІРКАХ СХІДНОЇ СЛОБОЖАНЩИНИ

У статті здійснено лексико-семантичний аналіз назв тематичної групи лексики «Кухонне начиння» в межах новостворених східнослобожанських говірок. Під час дослідження встановлено функційну активність виявлених репрезентантів, проведено паралелі з говірками інших діалектів української мови. Для виявлення динамічних процесів у заявленій групі лексики номени проаналізовано на предмет визначення статичного й динамічного, трансформаційних процесів, які полягають у розширенні семантичної структури деяких мовних одиниць. З цією метою маніфестанти, зафіксовані в мовленні діалектоносіїв, зіставлено з матеріалами Словника української мови за редакцією Б. Грінченка.

Ключові слова: *говірка, діалект, семантика, динаміка, кухонне начиння, предметна лексика.*

Постановка проблеми. Харчування як особливий культурний код, складник існування людини завжди привертало увагу етнографів, лінгвістів, оскільки саме в ньому відтворено матеріальну й духовну культуру людства, відображено соціально-економічні умови, спадковість поколінь, споконвічні міжетнічні зв'язки. Разом з тематичною групою «Харчування» науковці досліджують лексику на позначення посуду й кухонного начиння, оскільки ці групи тісно взаємопов'язані й унеможливають комплексне вивчення найбільш архаїчного шару предметно-побутової лексики, артефактів, у яких представлено сферу задоволення щоденних матеріальних потреб людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематичну групу лексики (ТГЛ) «Кухонне начиння» найгрунтовніше досліджено на матеріалі південно-західного наріччя. Зокрема, назви їжі та кухонного начиння в українських говорах Східної Словаччини свого часу системно вивчила З. Ганудель [4]. У роботі увагу приділено лексикологічному й лінгвогеографічному аналізу традиційного кухонного начиння зазначених говорів, зокрема у зв'язку із сусідніми українськими, словацькими, польськими й іншими діалектами, а також українською літературною мовою. Установлено обсяг і склад традиційних елементів досліджуваної ТГЛ, виявлено кількісний та якісний склад іншомовних нашарувань, продемонстровано загальні тенденції змін, які відбулися в лексиці у зв'язку з екстра- та інтралінгвальними чинниками.

Комплексне дослідження назв їжі й кухонного начиння в українських карпатських говорах, здійснене Е. Гоцою [6], містить лексико-етимологічний аналіз записаних номенів, ареальну характеристику карпатського говору; також з'ясовано співвіднесеність досліджуваних говорів з українською літературною мовою і з говорами інших діалектних континуумів.

Дисертацію В. Різник присвячено вивченню їжі й кухонного начиння в говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя [9]. Авторка дослідила склад, шляхи формування й

ареальну поведінку лексики; схарактеризувала шляхи проникнення й засвоєння запозичень, основні принципи мотивації назв їжі й кухонного начиння. Було також виявлено міждіалектні зв'язки лексики надсянсько-наддністрянського діалектного суміжжя з лексикою інших говорів.

Аналізуючи стан дослідження предметної побутової лексики, зокрема й кухонного начиння, потрібно згадати дисертації, у яких українські діалектологи зверталися до системного аналізу, а також картографування предметної лексики. Це, наприклад, роботи К. Глуховцевої [5] та Г. Мартинової [7]. Окремі розвідки, присвячені назвам кухонного начиння в говірках різних діалектів, представлено в публікаціях таких дослідників, як З. Бичко [1], Я. Вакалюк [2], С. Панцьо [8], Г. Черноморець [10] та ін.

Мета статті – здійснити лексико-семантичний аналіз назв тематичної групи лексики «Кухонне начиння» в межах українських східнословобожанських говірок. Поставлена мета передбачає розв'язання **завдань**: на підставі даних польових досліджень установити функційну активність фіксованих лексем; виявити лексичні паралелі із суміжними й віддаленими діалектами української мови; відстежити динаміку в окресленій групі лексики. **Актуальність** нашої розвідки зумовлено тим, що назви кухонного начиння в межах східнословобожанських говірок ще не були предметом системного опису.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кухонне начиння розглядатимемо на прикладі двох лексико-семантичних груп (ЛСГ): «Назви начиння, що використовують під час приготування їжі» й «Назви допоміжного кухонного начиння».

Для семи 'хлібна лопата' зафіксовано однослівні репрезентанти *лопата* (30 населених пунктів (н. пп.) – 2, 4–5, 7, 15–19, 21, 25–26, 28, 30, 32–33, 37, 39–46, 50, 53, 55–56, 61) та словотвірний варіант *лопатка* (н. пп. 5, 21, 22, 38, 52). Інші дво- та трислівні назви – описові номени, які ілюструють функційне призначення реалії або матеріал, з якого її виготовлено: *хлібна лопата* (н. пп. 2, 6, 8, 11, 16, 24, 36, 49, 57), *лопатка дл'а хліба* (н. пп. 9, 34, 60), *дер'яна лопата* (н. пп. 8, 10, 13, 20, 23, 31, 35, 48, 51, 52, 59; н. пп. 23, 37 – *дер'яна лопата*; н. пп. 1, 14, 27, 29, 36, 54, 58 – *лопата дер'яна*), *дер'яна хлібна лопата* (н. пп. 14, 47).

У літературній мові лексему *лопата* вживають на позначення знаряддя праці: 'знаряддя з довгим держаком і широким плоским кінцем, яке застосовують для згрібання, перекидання або насипання чого-небудь' або кухонного начиння: 'дер'яне знаряддя для саджання хліба в піч і виймання його з печі' [СУМ, т. 4, с. 545]. На сучасному етапі реалія вийшла з ужитку у зв'язку зі зміною способів господарювання: *хлібна дер'яна лопата / саддили нейу хліп в піч' і вимали / капус'т'аний лист клали на лопату дер'яну / тоді ложили туди кісто / і саддили у піч' скрайу / шоп підходило / тоді дивилис' підійшло / брали на лопату / підсовували дал'ші до гар'ач'ого / і там нікс'а хліп / закривали заслонкою і нікс'а хліп //* (н. п. 14); *була лопата тка / ма'нен'ка / не' тка шо копайут' в огород'і / а ма'нен'ка / спец'іал'на / ложили туди хліп і саддили у піч' //* (н. п. 47).

Лексема відома західнополіським говіркам: *лопата* 'знаряддя з довгим держаком і широким плоским кінцем для саджання хліба у піч' [Аркушин, т. 1, с. 291], фонетичний варіант зафіксовано словником західноволинських говірок: *лупата* 'лопата, щоб саджати хліб у піч' [Корзонюк, с. 156].

У Словнику української мови за редакцією Б. Грінченка (далі – Словник) сему репрезентовано тільки лексемами *лопата*, *лопатка* 2) 'лопата пекарная' [СГ, т. 2, с. 376–

377], що свідчить про істотне поповнення репрезентативного фонду на сучасному хронологічному зрізі загалом завдяки активному функціонуванню двослівних номенів.

Сему 'пристрій для просіювання' представлено назвами, з яких найуживанішою є лексема *сито* (59 говірок: н. пп. 1 – 40, 42 – 59, 61). Назва *решето* є активною у 24 говірках (н. пп. 1, 3, 6, 11, 14, 21–22, 26, 30, 33, 35, 37 – 41, 46–47, 49, 52, 54, 56, 59–60), номен *в'їялка* записано спорадично (н. п. 9).

Функційно активні номенні є загальноуживаними, пор.: *сито* 'натягнена на обруч густа сітка, через яку просіюють борошно та інші сипкі речовини або проціджують щонебудь' [СУМ, т. 9, с. 208]; *решето* 'господарська річ у вигляді дерев'яного обода з натягнутою з одного боку дірчастою сіткою для просіювання чого-небудь (зерна, борошна)' [СУМ, т. 8, с. 524]. Як наголошує В. Власова, диференційною ознакою в найменуваннях начиння для просіювання може бути ступінь помелу зерна на борошно. Для випікання коржів, пирогів потрібне було борошно дрібне, розсипчасте, якість помелу повинна була бути високою, тому для просіювання користувалися ситом, хліб не вимагав такого ретельного помелу борошна, яке й просіювали за допомогою решета [3, с. 102].

Назви з таким самим значенням зафіксовано в інших діалектах української мови: наддністр. – *решето* [Шило, с. 225], укр. слов. – *сито*, *сьито*, *сіто* [ЛА 1981, к. 99], укр. воронез. – *решето* (*решете*) [Авдєєва, т. 2, с. 169], лемк. – *решето* 'натягнуте сито на дерев'яний ободок, що служить для просіювання зерна, муки' [СЛГ, с. 331].

Сталість лексики на прикладі аналізованої семи підтверджують матеріали *Словника* Б. Грінченка, де на позначення пристроїв для просіювання зафіксовано лексеми *сито* 'сито' [СГ, т. 4, с. 124] та *решето* [СГ, т. 4, с. 14].

Кухонне начиння, що слугує для проціджування або протирання їжі, представлено низкою фонетичних варіантів. Найчастіше інформанти вживають номен *трушляк* (28 говірок – н. пп. 1, 5–7, 9–11, 13–14, 22–25, 29, 31–32, 35–38, 40, 42–45, 52, 55, 58; у н. пп. 32, 51, 56 – *трушляк*; у н. пп. 16, 18, 33 – *трушляк*). У 20 говірках виявлено літературну форму *друшляк* (н. пп. 3, 5, 6, 14–16, 19–21, 26, 27, 41, 48, 50, 52–54, 57–59), фонетичні варіанти якої не набули значного територіального поширення – *друшляк* (н. пп. 1, 12, 18, 30, 33, 47), *друшлях* (н. пп. 17, 21), *друшлях* (н. пп. 26, 34, 37). Зрідка трапляються номенні з фонетичним оформленням, властивим для артикуляції російської мови: *душлях* (н. пп. 39, 43, 46, 56, 60–61), *душляк* (н. пп. 1–2, 4, 8, 37; у н. пп. 28, 49 – *душляк*).

Лексему *друшляк* етимологи виводять з нім. *Durchschlag* „пробійник; решето, друшляк”. В українську мову слово потрапило через посередництво польської, на ґрунті якої відбулася перестановка звуків [ЕСУМ, т. 2, с. 136].

Фонетичні варіанти, що постали на діалектному ґрунті, властиві й іншим говіркам: полт. – *душляк*, *трушляк* [Сизько, с. 29, 86], н-наддніпр. – *трушляк*, *трьохляк* [Чабаненко, т. 4, с. 137, 138], карпат. – *душляк*, *дрішляк* [6, с. 117], укр. воронез. – *трушляк*, *трушляк* [Авдєєва, т. 2, с. 238].

Словник за редакцією Б. Грінченка подає назву *друшляк* зі значенням 'родь металлическаго или глинянаго ситца, сосудъ съ дырочками въ днѣ, чрезъ который сѣѣживають воду съ варениковъ, лапши, макаронъ и т. п.' [СГ, т. 1, с. 450].

Отже, на прикладі проаналізованої семи бачимо, що збагачення репертуару лексем відбулося за рахунок наявності на сучасному хронологічному зрізі значної кількості фонетичних варіантів, співвідносних з літературною формою слова *друшляк*.

У ЛСГ «Назви допоміжного кухонного начиння» аналізуємо 4 семи. Мікропарадигму 'паличка, якою збивають масло' репрезентовано в 30 східнословобожанських говірках

лексемами *кач'алка* (н. пп. 1–2, 4–7, 12–13, 15–16, 18, 20, 22, 28–32, 37, 39, 42–44, 48–51, 53, 57–58). Значно менш поширеною є назва *копистка* (10 говірок – н. пп. 3, 23, 29, 31, 35, 38–40, 47, 54), інші лексеми трапляються поодинокі: *вінч'ік* (н. пп. 1, 9, 21, 26, 41; у н. пп. 8, 11, 47 – *вінч'ік*), *віс'олка* (н. пп. 10, 15, 20–21), *зби^{el}валка* (н. пп. 8, 24, 52, 56), *коло^lтушка* (н. пп. 1, 59–61), *кописточ'ка* (н. пп. 19, 52, 54), *кач'алоч'ка* (н. п. 17), *коло^lтуха* (н. п. 34), *бо^lтушка* (н. пп. 27, 46), *тол^lкушка* (н. п. 47), *пестик* (н. п. 14; у н. п. 33 – *пест'ік*), *салат'оўка* (н. п. 29).

У назвах *зби^{el}валка*, *коло^lтушка*, *коло^lтуха*, *бо^lтушка*, *тол^lкушка* чітко простежуємо мотив номінації – назва процесу, здійснюваного за допомогою реалії. Як зазначає Л. Власова, таке явище підтверджує загальну закономірність у номінації активних знарядь праці за функціями [3, с. 66].

Лексеми *кач'алка*, *пестик*, *салат'овка*, *копистка* в межах досліджуваного ареалу є полісемантичними, оскільки їх уживають на позначення кількох реалій: сема 'дерев'яний товкач, яким розтирають мак, зерно' – *кач'алка* (н. пп. 8, 11, 16, 21, 25, 29, 33–35, 37–38, 40–41, 52, 57); *салат'оўка* (н. пп. 19, 29, 50); *пестик* (н. п. 37); *копистка* (н. п. 32); сема 'пристрій для розкочування тіста' – *кач'алка* (н. пп. 1–5, 7–8, 10–11, 13–23, 25, 27–40, 42–55, 57, 59, 61). Причини цього явища можуть полягати в подібності функційного призначення предмета.

Літературне *копистка* 'дерев'яна лопатка для розмішування чого-небудь' [СУМ, т. 4, с. 281] – похідне утворення від *кописть*, що, своєю чергою, утворилося від псл. *копуть*, пов'язане з *кор-ати* „копати” [ЕСУМ, т. 2, с. 567–568]. Лексема відома в західнополіських – 'лопатка для розмішування рідкої страви' [Аркушин, т. 1, с. 242], східностепових – 'довгаста дерев'яна лопаточка для розмішування мамалиги, лемішки' [МССУГ, с. 49], полтавських – 'дощечка для вимішування тіста й страв, мішалка' [Ващенко, с. 49], подільських говірках – 'пристрій (дерев'яна паличка) для розмішування мамалиги' [СПГ, с. 52] та в українських говірках Воронезчини – 'весёлка' [Авдеева, т. 1, с. 174].

Назва *віс'олка* постала в російській мові від лексеми *весло*, у зв'язку із зовнішньою подібністю предметів, пор.: *весло* – м'шалка; узенькая лопаточка для м'шання розтворів [Даль 1909, т. 1, с. 456–457]. Назву зафіксовано в говірках Одещини: *віс'олка* 'копистка, якою мішають тісто' [СДО, с. 22].

У *Словнику* за редакцією Б. Грінченка подано семантично близькі щодо обстежених говірок лексеми *копистка* й *кописточка*: 1) 'веселка, дерев'яна лопатка для м'шання т'їста'; 2) 'лопаточка' [СГ, т. 2, с. 281] і словотвірний варіант лексем *колоту́ха*, *колоту́шка* – *колотівка* 'мутовка' [СГ, т. 2, с. 273]. Інші номени демонструють розбіжність у семантиці, пор.: *салат'овка* 'дерев'яний посуд для пестиком' для толчення сала' [СГ, т. 4, с. 98], номен *кач'алка* 'скалка для раскатывання т'їста и б'їлья' [СГ, т. 2, с. 227]. На прикладі цієї семи фіксуємо динамічні зрушення в лексиці, оскільки лексеми *кач'алка*, *копистка*, *пестик*, *салат'овка* в межах східнословобожанських говірок демонструють розширення семантичної структури. Збільшення кількості репрезентантів на сучасному зрізі відбулося також завдяки словотвірним варіантам і запозиченням з російської мови.

Незначний набір лексем виявлено для семи 'конус з трубкою для переливання рідини в посуд з вузькою шийкою'. Зокрема, найуживанішим є репрезентант *л'їйка*, записаний у 60 говірках (н. пп. 1–2, 4–61; у н. пп. 3, 12 – *л'їйка*); демінутив *л'їйоч'ка* (н. п. 3) та номен *во^lронка* (н. п. 30) представлено спорадично.

На думку етимологів, номен *воронка* виник на спільнослов'янському ґрунті, пор.: рос. *воронка* „лійка; яма конічної форми”, блр. *варонка* ‘яма конічної форми’, п. *wrona* „отвір, дірка”, ч. *vrana* „тс.”, блг. *vrana* „отвір у бочці; чіп” [ЕСУМ, т. 1, с. 428].

В інших діалектних системах зафіксовано семантично тотожні з обстеженими говірками назви: чорнобильське – *л'ейка* ‘лійка для переливання рідини в посуд з вузьким отвором’ [ГСМ, с. 87], карпатське – *лійка* ‘лійка’ [ЛІА 1958, к. 176], українські говірки Воронежчини – *лійка* ‘воронка для переливання жидкостей’ [Авдеева, т. 1, с. 202].

У реєстрі Словника за редакцією Б. Грінченка наявні назви *лійка*, *лієчка* в значенні ‘воронка’ [СГ, т. 2, с. 368]. Отже, на тлі збереження протягом століття формальної структури та семантики найуживанішого репрезентанта *л'їйка* лексика демонструє незначні динамічні зрушення на прикладі спорадично виявленого фонетичного варіанта *л'ейка* та запозичення з російської мови *воронка*.

Сему ‘велика розливна ложка’ репрезентовано спільнокореновими репрезентантами, найуживанішим з яких є *ополонієк* (55 говірок: н. пп. 1–12, 14–24, 26–54, 57–58, 60), поодинокі зафіксовано безпрефіксне утворення *полонієк* (н. пп. 3, 25) і назву *поллоўнієк* (н. пп. 14, 46, 61). Обмежена функційна активність у східнословобожанських говірках властива лексемі *ч'єрпак* (11 говірок – н. пп. 1, 6, 14, 18, 33–34, 44, 48, 55–56, 59), яка є полісемантичною, оскільки реалізується також у семі ‘ківш з довгою ручкою, яким набирають воду’ (40 говірок – н. пп. 1–3, 5, 7, 9–13, 18–22, 25, 30, 32–35, 38–49, 52–54, 56–57, 59, 61). Це відбулося внаслідок перенесення найменування за зовнішньою подібністю форми й функційних ознак цих двох реалій.

Спорадично виявлено номен, фонетичне оформлення якого збігається з російською мовою: *повар'ошка* (н. пп. 13, 32) – пор. *поварёшка*, *поварёшка* ‘большая разливная ложка, ковш’ [Даль 1909, т. 3, с. 356], що свідчить про вплив суміжних російських говірок на мовлення діалектоносців обстеженого ареалу.

В інших діалектних континуумах української мови зі спільною семантикою виявлено назви: зх.-поліс. – *полівник*, *полонік* ‘велика ложка для розливання рідких страв’ [Аркушин, т. 2, с. 67], *ополонік* ‘черпак’ [Аркушин, т. 2, с. 15], гуцул. – *полонник* ‘велика ложка, ополонік’; ‘черпак, ополонік’ [Негрич, с. 139; СГСБ, с. 323], буков. – *половнік*, *полонник* ‘ополонік’ [СБГ, с. 443], полт., рівн. – *ополонік*, *полонік* ‘велика ложка для розливання їжі’ [Ващенко, с. 68; Євтушок, с. 93], н.-наддніпр. – *полонник* ‘ополонік’ [Чабаненко, т. 3, с. 178], поділ. – *полонік* ‘черпак’ [СПГ, с. 76], *черпак* ‘начиння з ручкою для зачерпування рідини; складова частина ложки’ [СЛГ, с. 429].

Реєстр Словника Б. Грінченка зі спільним значенням фіксує назви *ополонік* ‘разливная ложка’ [СГ, т. 3, с. 59], *полонік* ‘разливная ложка, большая ложка’ [СГ, т. 3, с. 287]. Для лексеми *черпак* у лексикографічній праці подано значення, пов'язані з іншими реаліями: 1) Черпакъ на длинной палкѣ или ведро съ короткой ручкой, вверхъ стоящей, для набіранія воды. 2) Родъ ковша для поливанія ризей [СГ, т. 4, с. 458], що підтверджує розширення семантичної структури цього номена на сучасному етапі. Як бачимо, найуживаніший репрезентант семи *ополонієк* не втратив своєї семантики та є активно вживаним на сучасному етапі, динаміку вбачаємо в розширенні семантичної структури номена *черпак* та в наявності поодиноких запозичень.

Репертуар семи ‘щіточка для змашування сковороди’ представлено маніфестантами, які не набули значного поширення на обстеженій території. Це похідні утворення від лексеми *перо*: *п'ір'це* (18 говірок – н. пп. 2, 16, 20, 23–25, 32–36, 39, 48–51, 56, 58; у н. пп. 10–11 – *п'єр'це*), *п'ір'я* (11 говірок – н. пп. 1, 13–14, 19, 30–31, 37, 41, 52, 55, 59), *п'ір'яч'ко*

(н. пп. 3, 20, 27, 38, 40, 61), *п'ір'їйна* (н. пп. 1, 9, 16, 47, 53), *п'ір'їінка* (н. пп. 8, 18, 29, 43, 60), *пє''ринка* (н. пп. 17, 42), а також назви *ш'ч'їтка* (н. пп. 14–15), *ш'ч'їточ'ка* (н. п. 8; у н. п. 54 – *ш'ч'їточ'ка*), *пма'зок* (н. пп. 1, 5–6, 8, 19, 21, 37), *ма'зок* (н. пп. 14, 26, 28), *'в'їхти'к* (н. пп. 37, 46–47), *'зус'ач'є пє''про* (н. п. 57).

У реєстрах діалектних словників інших мовних зон репрезентовано назви: гуцул. – *віхоть* ‘квач’ [Піпаш, с. 27], поліс. – *мазіло* ‘мастило, яким змащують посуд для випічки’, *мазка* ‘квач для змащування сковороди жиром’, *пудмазка*, *пудмазок* ‘квачик або шматок сала для змащування сковороди’ [Лисенко 1974, с. 120, 178], сх.-степ. – *підмазка* ‘щіточка з кількох пір'їн, квач для змащування сковороди, дека, форми жиром’, *пір'їє* ‘щіточка з пір'їн для змащування сковороди чи дека’ [МССУГ, с. 74–75], укр. воронез. – *пір'їє* ‘кулинарна кисточка из нескольких куриных перьев, связанных вместе’ [Авдеева, т. 2, с. 107].

Словник за редакцією Б. Грінченка подає лексеми *квач*, *квачик*, *пмазók* 1) ‘мазилочка’; 2) ‘кисточка (для мазанія)’ [СГ, т. 2, с. 232; т. 3, с. 292] без детальних пояснень; номени *віхтик*, *пір'їна*, *пір'їє*, *пір'ячко*, *щітка*, *щіточка* [СГ, т. 1, с. 242–243; т. 3, с. 146, 178; т. 4, с. 527] подано для позначення інших реалій. На прикладі цієї семи відзначаємо якісні динамічні зміни, зумовлені наявністю на сучасному зрізі більшого набору репрезентантів семи (14 проти трьох, зафіксованих у *Словнику*). Це підтверджують і приклади, виявлені в інших діалектах.

Висновки дослідження. Виконане дослідження дає змогу дійти таких висновків. Виявлені репрезентанти в межах аналізованих сем можуть мати більшу або меншу функційну активність, що свідчить про наявність центру й периферії в мікропарадигмі, конкурування лексичних одиниць у системі діалекту. Серед найменувань, що мають відповідники в інших говірках української мови, виділяємо три групи. До першої відносимо назви, значення яких збігаються із зафіксованими в східнословобожанському ареалі, другу становлять семантично близькі номени, третю – лексичні одиниці з відмінним щодо обстежених говірок значенням.

На тлі загального збереження семантики функційно активних репрезентантів протягом століття в лексиці наявні динамічні тенденції, спричинені функціонуванням на сучасному етапі дво- (рідше трислівних) номенів, фонетичних і словотвірних варіантів лексем. Для деяких репрезентантів спостережено процес поступової архаїзації у зв'язку зі зникненням відповідних реалій із побуту. Дифузність, розмитість значення багатьох лексем дозволяє виділити групу номінативних одиниць, яким властива полісемантичність (розширення семантичної структури), що свідчить про якісні динамічні зрушення в лексиці.

Перспективи подальших наукових розвідок. Перспективи подальших розвідок убачаємо в розширенні джерельної бази, детальному описі інших ЛСГ традиційної предметної лексики східнословобожанських говірок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичко З. Аналіз назв посуду і кухонного начиння в говірках Наддністрянщини / З. Бичко // *Наук. зап. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*. – Вип. 30. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. – С. 21–28.
2. Вакалюк Я. Ю. Назви посуду і кухонного начиння в говірках Прикарпаття / Я. Ю. Вакалюк // *Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі : XV респ. діалектол. нарада : тези доп. і повідомл. / відп. ред. М. Никончук*. – Житомир, 1983. – С. 181.
3. Власова Л. А. Лексика кухонной утвари и посуды в орловских говорах : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 – русский язык / Власова Людмила Аркадьевна. – Орел, 2002. – 269 с.

4. Ганудель З. Т. Бытовая лексика украинских говоров Восточной Словакии (названия пищи, посуды и утвари) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.02 – украинский язык / З. Т. Ганудель. – Київ, 1980. – 21 с.
5. Глуховцева К. Д. Лінгвістичний атлас лексики народного побуту українських східнословобожанських говірок / К. Д. Глуховцева. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 181 с.
6. Гоца Е. Д. Назви їжі й кухонного начиння в українських Карпатських говорах : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Гоца Еріка Дюлівна. – Ужгород, 2001. – 466 с.
7. Мартинова Г. І. Подільсько-середньонаддніпряньська діалектна межа (за даними побутової лексики правобережної Черкащини) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Г. І. Мартинова. – Київ, 1993. – 19 с.
8. Панцьо С. Похідні номени групи „Посуд і кухонне начиння” у лемківському говорі / С. Панцьо // Українська філологія: школи, постаті, проблеми : зб. наук. пр. Міжнар. конф., присв. 150-річчю від дня заснування каф. укр. словесності у Львівському ун-ті (Львів, 23–25 жовт., 1998 р.) – Львів : Світ, 1999. – Ч. 2. – С. 48–51.
9. Різник В. П. Назви їжі та кухонного начиння в говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Різник Віра Петрівна. – Львів, 2016. – 370 с.
10. Черноморець Г. М. Назви посуду, кухонного начиння у говорах Миколаївщини / Г. М. Черноморець // Проблеми української діалектології на сучасному етапі : тези доп. – Житомир, 1990. – С. 202–203.

ДЖЕРЕЛА ТА ЇХНІ УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Авдеева – Авдеева М. Т. Словарь украинских говоров Воронежской области : в 2 т. / М. Т. Авдеева. – Воронеж : ИПЦ Воронеж. гос. ун-та, 2008. – Т. 1. – 2008. – 228 с., Т. 2. – 2012. – 306 с.; **Аркушин** – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1 – 2; **Ващенко** – Ващенко В. С. Словник полтавських говірок: Вип. I / В. С. Ващенко. – Харків : Вид-во Харк. ун-ту, 1960. – 107 с.; **ГСМ** – Говірка села Машеве Чорнобильського р-ну. – Київ : Довіра, 2003. – Ч. 3. – Матеріали до лексичного атласу української мови / укл. : Ю. І. Бідношия та ін. – 225 с.; **Даль 1909** – Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля / под. ред. проф. И. А. Бодуэна де Куртенэ. – Санкт-Петербург; Москва, 1909. – Т. 1. – 1903. – 1724 с.; Т. 3. – 1907. – 1782 с.; **ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / редкол. : О. С. Мельничук та ін. – Київ : Наук. думка, 1982. – Т. 1. – 631 с.; Т. 2. – 1985. – 570 с.; **Євтушок** – Євтушок О. М. Вивчення лексики говірок Рівненщини / О. М. Євтушок. – Рівне, 1997. – 164 с.; **Корзонюк** – Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк. – Київ : Наук. думка, 1987. – С. 62 – 267; **ЛА 1958** – Дзедзелівський Й. О. Лінгвістичний атлас українських народних говірок Закарпатської області УРСР (лексика) / Й. О. Дзедзелівський. – Ч. I. – Ужгород, 1958; **ЛА 1981** – Ганудель З. Лінгвістичний атлас українських говірок Східної Словаччини (назви страв, посуду та кухонного начиння) / З. Ганудель. – Пряшів, 1981; **Лисенко 1974** – Лисенко П. С. Словник поліських говірок / П. С. Лисенко. – Київ : Наук. думка, 1974. – 260 с.; **МССУГ** – Омельченко З. Л. Матеріали до словника східностепових українських говірок / З. Л. Омельченко, Н. Б. Клименко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 114 с.; **Негрич** – Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березови / М. Негрич. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 224 с.; **Піпаш** – Піпаш Ю. О. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області) / Ю. О. Піпаш, Б. К. Галас. – Ужгород, 2005. – 266 с.; **СБГ** – Словник буковинських говірок / за ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.; **СГ** – Грінченко Б. Д. Словарь української мови : у 4 т. / Б. Д. Грінченко. – К., 1907–1909. – Т. 1–4; **СГСБ** – Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. Словник говірки села Бродина Олекси Горбача / відп. ред. Я. Закревська. – Львів, 2000. – С. 247–354; **СДО** – Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області / А. А. Москаленко. – О., 1958. – 78 с.; **Сизько** – Сизько А. Т. Словник діалектної лексики говірок сіл південно-східної Полтавщини / А. Т. Сизько. – Донецьк,

1990. – 100 с.; СЛГ – Пиртей П. С. Словник лемківської говірки / П. С. Пиртей. – Івано-Франківськ, 1986. – 461 с.; СПГ – Брилінський Д. Словник подільських говірок / Д. Брилінський. – Хмельницький : РВВ, 1991. – 117 с.; СУМ – Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І. К. Білодід та ін. – Київ : Наук. думка. – Т. 4. – 1973. – 840 с.; Т. 8. – 1977. – 927 с.; Т. 9. – 1978. – 916 с.; **Чабаненко** – Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини : у 4 т. / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя, 1992. – Т. 1 – 4; **Шило** – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / Г. Шило. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 288 с.

СКОРОЧЕННЯ НАЗВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ (Луганська область)

1. смт Троїцьке; 2. с. Привілля, Троїцький р-н; 3. с. Червоноармійське, Білокуракинський р-н; 4. с. Солідарне, Білокуракинський р-н; 5. с. Новобіла, Новопокровський р-н; 6. с. Березівка, Новопокровський р-н; 7. с. Павленкове, Новопокровський р-н; 8. смт Білолуцьк, Новопокровський р-н; 9. с. Височинівка, Марківський р-н; 10. с. Тарасівка, Троїцький р-н; 11. с. Новочервоне, Троїцький р-н; 12. с. Попівка, Білокуракинський р-н; 13. с. Павлівка, Білокуракинський р-н; 14. смт Білокуракине; 15. с. Осинове-1, Новопокровський р-н; 16. с. Донцівка, Новопокровський р-н; 17. с. Просяне, Марківський р-н; 18. смт Марківка; 19. с. Веселе, Марківський р-н; 20. с. Оборотнівка, Сватівський р-н; 21. с. Куземівка, Сватівський р-н; 22. с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н; 23. с. Закотне, Новопокровський р-н; 24. с. Коломийчиха, Сватівський р-н; 25. с. Мілуватка, Сватівський р-н; 26. м. Сватове; 27. с. Петрівка, Сватівський р-н; 28. с. Караван-Солодкий, Марківський р-н; 29. с. Бондарівка, Марківський р-н; 30. с. Морозівка, Міловський р-н; 31. с. Півнівка, Міловський р-н; 32. с. Зориківка, Міловський р-н; 33. с. Великоцьк, Міловський р-н; 34. с. Стрільцівка, Міловський р-н; 35. с. Калмиківка, Міловський р-н; 36. с. Лиман, Старобільський р-н; 37. с. Підгорівка, Старобільський р-н; 38. с. Піщане, Старобільський р-н; 39. м. Старобільськ; 40. с. Чмирівка, Старобільський р-н; 41. с. Бутове, Старобільський р-н; 42. с. Литвинівка, Біловодський р-н; 43. с. Кононівка, Біловодський р-н; 44. с. Новолимарівка, Біловодський р-н; 45. с. Семикозівка, Біловодський р-н; 46. с. Плугатар, Біловодський р-н; 47. смт Біловодськ; 48. с. Макіївка, Кременський р-н; 49. с. Червонопопівка, Кременський р-н; 50. м. Кременна; 51. с. Варварівка, Кременський р-н; 52. с. Шпотине, Старобільський р-н; 53. с. Малохатка, Старобільський р-н; 54. с. Колядівка, Новоайдарський р-н; 55. с. Победа, Новоайдарський р-н; 56. смт Новоайдар; 57. с. Смолянинове, Новоайдарський р-н; 58. с. Новоохтирка, Новоайдарський р-н; 59. с. Дмитрівка, Новоайдарський р-н; 60. смт Станично-Луганське; 61. с. Миколаївка, Станично-Луганський р-н.

Волошинова М. Динамика лексики традиційної кухонної утвари в говорах Восточної Слобожанщини.

В статті здійснено лексико-семантичний аналіз найменованих тематическої групи лексики «Кухонна утварь» в межах новообразованих восточнослобожанських говорів. В ході дослідження встановлено функціональна активність виявлених репрезентантів, проведені паралелі з говорами других діалектів українського мови. С метою виявлення динамічних процесів в заявленій групі лексики, номен проаналізовані на предмет визначення статического і динаміческого, трансформаційних процесів, включаючихся в розширенні семантическої структури некоторых мовних одиниць. С цією метою манифестанти, зафіксованні в мові діалектоносителей сопоставлені с матеріалами Словаря українського мови під редакцією Б. Д. Гринченко.

Ключевые слова: говор, діалект, семантика, динаміка, кухонна утварь, предметна лексика.

Abstract

Voloshynova M. The dynamics of the vocabulary of the traditional kitchen utensils in the Eastern Slobodian dialects.

Introduction. Food as a special cultural code and a part of human existence has always attracted the attention of linguists, because the material and spiritual culture of the mankind has been reproduced in it, the social and economic conditions and the primordial interethnic relations have been reflected in it. As well as the thematic group "Food", scientists are looking into the vocabulary that denotes the dishware and kitchen utensils, because these groups are closely interrelated and provide the opportunity to study the most complex archaic layer of object-household vocabulary that presents the scope of meeting the daily material needs of the mankind.

Purpose. The purpose of the article is to present the lexical and semantic analysis of the names of the vocabulary thematic group "Kitchen Utensils" in the Eastern Slobodian dialects.

Methods. The methods of research are descriptive and comparative-historical ones. The descriptive method was applied to study the systemic organization of the lexical material and to determine the specificity of the semantic relations of the lexemes. With the help of the method of comparative-historical analysis the comparison of nominative units on different time sections was carried out to identify the static and dynamic vocabulary in the declared group.

Results. In the process of the study the following tasks have been solved: on the basis of the field research data the functional activity of the fixed lexemes has been established; the lexical parallels with adjacent and remote dialects of the Ukrainian language have been revealed; the dynamics of the object vocabulary has been traced.

Originality. The topicality of our study is due to the fact that the names of kitchen utensils within the Eastern Slobodian dialects have not been the subject of the systematic description yet.

Conclusion. The study provides the given conclusions. The representatives within the analyzed seme can have more or less function activity that indicates the presence of the center and periphery in the microparadigm, competition of the lexical units in system of the dialect. Among the names that have the matches in other dialects of the Ukrainian language, three groups can be distinguished. In the first group there are names meaning of which coincides with fixed and recorded meanings in the Eastern Slobodian area, the second group comprises semantically equal nomens, and the third one contains the lexical units with the different meanings compared with the dialects under consideration.

Due to the general saving of the semantics of functionally active representatives' within the century, there are the dynamic trends in the vocabulary, which are caused by the functioning of two- (rarely three-letter) nomens, phonetic and derivational varieties of lexemes. Diffuse, blurring of the meanings of many lexemes allows us to select the group of nominative units that is characterized by polisemantics (extension of the semantic structure) that indicates the dynamic shifts in the lexicon.

Key words: sub-dialect, dialect, semantics, dynamics, kitchen utensils, object vocabulary.

References

1. Bychko Z. Analiz nazv posudu i kukhonnoho nachynnia v hovirkakh Naddnistrianshchyny / Z. Bychko // Nauk. zap. Ser. : Filolohichni nauky (movoznavstvo). – Vyp. 30. – Kirovohrad : RVTs KDPU im. V. Vynnychenka, 2000. – S. 21–28.
2. Vakaliuk Ya. Yu. Nazvy posudu i kukhonnoho nachynnia v hovirkakh Prykarpattia / Ya. Yu. Vakaliuk // Struktura i rozvytok ukrainskykh hovoriv na suchasnomu etapi : KhV resp. dialektol. Narada : tezy dop. i povidoml. / vidp. red. M. Nykonchuk. – Zhytomyr, 1983. – S. 181.
3. Vlasova L. A. Leksyka kukhonnoi utvary y posudy v orlovskykh hovorakh : dys. ... kand. fylol. nauk : 10.02.01 / Vlasova Liudmyla Arkadevna. – Orel, 2002. – 269 s.

4. Hanudel Z. T. Вытоваіа лексыка украынскыкх говоров Vostochnoi Slovakyu (nazvaniya pyshchy, posudy y utvary) : avtoref. dys. na soysk. uchen. step. kand. fylol. nauk : spets. 10.02.02 – ukraynskiy yazyk / Z. T. Hanudel. – Kyiv, 1980. – 21 s.

5. Hlukhovtseva K. D. Linhvistychnyi atlas lekspyky narodnoho pobutu ukraynskyykh skhidnoslobozhanskykh hovirok / K. D. Hlukhovtseva. – Luhansk : Alma-mater, 2003. – 181 s.

6. Gotsa E. D. Nazvy yizhi y kukhonnoho nachynnii v ukraynskyykh Karpatskykh hovorakh : dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 – ukraynska mova / Gotsa Erika Diulivna. – Uzhhorod, 2001. – 466 s.

7. Martynova H. I. Podilsko-serednonaddnyprianska dialektna mezha (za danymy pobutovoi lekspyky pravoberezhnoi Cherkashchyny) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 – ukraynska mova / H. I. Martynova. – Kyiv, 1993. – 19 s.

8. Pantso S. Pokhidni nomeny hrupy „Posud i kukhonne nachynnii” u lemkiivskomu hovori / S. Pantso // Ukrainska filolohiia: shkoly, postati, problemy : zb. nauk. pr. Mizhnar. konf., prysv. 150-richchiu vid dnia zasnuvannia kaf. ukr. slovesnosti u Lvivskomu un-ti (Lviv, 23 – 25 zhovt., 1998 r.) – Lviv : Svit, 1999. – Ch. 2. – S. 48–51.

9. Riznyk V. P. Nazvy yizhi ta kukhonnoho nachynnii v hovirkakh nadsiansko-naddnistrianskoho sumizhzhia : dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 – ukraynska mova / Riznyk Vira Petrivna. – Lviv, 2016. – 370 s.

10. Chernomorets H. M. Nazvy posudu, kukhonnoho nachynnii u hovorakh Mykolaivshchyny / H. M. Chernomorets // Problemy ukrainskoi dialektolohii na suchasnomu etapi : tezy dop. – Zhytomyr, 1990. – S. 202–203.

Dzherela

Arkushyn – Arkushyn H. L. Slovnyk zakhidnopoliskykh hovirok : u 2 t. / H. L. Arkushyn. – Lutsk : Vezha, 2000. – T. 1 – 2; **Avdeeva** – Avdeeva M. T. Slovar ukraynskyykh hovorov Voronezhskoi oblasti : v 2 t. / M. T. Avdeeva. – Voronezh : YPTs Voronezh. hos. un-ta, 2008. – T. 1. – 2008. – 228 s., T. 2. – 2012. – 306 s.; **Chabanenko** – Chabanenko V. A. Slovnyk hovirok Nyzhnoi Naddnyprianshchyny : u 4 t. / V. A. Chabanenko. – Zaporizhzhia, 1992. – T. 1 – 4; **Dal 1909** – Толковыи slovar zhyvoho velykorusskago yazyka Vladymyra Dalia / pod. red. prof. Y. A. Bodуна de Kurtenу. – SPb. – M., 1909. – T. 1. – 1903. – 1724 s.; T. 3. – 1907. – 1782 s.; **ESUM** – Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy : v 7 t. / redkol. : O. S. Melnychuk ta in. – K. : Nauk. dumka, 1982. – T. 1. – 631 s.; T. 2. – 1985. – 570 s.; **HSM** – Hovirka sela Masheve Chornobylskoho r-nu. – K. : Dovira, 2003. – Ch. 3. – Materialy do lekspychnoho atlasu ukrainskoi movy / ukl. : Yu. I. Bidnoshyia ta in. – 225 s.; **Korzoniuk** – Korzoniuk M. M. Materialy do slovnyka zakhidnovolynskykh hovirok / M. M. Korzoniuk. – K. : Nauk. dumka, 1987. – S. 62 – 267; **LA 1958** – Dzendzelivskiy Y. O. Linhvistychnyi atlas ukraynskyykh narodnykh hovoriv Zakarpatskoi oblasti URSS (lekspyka) / Y. O. Dzendzelivskiy. – Ch. I. – Uzhhorod, 1958; **LA 1981** – Hanudel Z. Linhvistychnyi atlas ukraynskyykh hovoriv Skhidnoi Slovachchyny (nazvy strav, posudu ta kukhonnoho nachynnii) / Z. Hanudel. – Priashiv, 1981; **Lysenko 1974** – Lysenko P. S. Slovnyk poliskykh hovoriv / P. S. Lysenko. – K. : Nauk. dumka, 1974. – 260 s.; **MSSUH** – Omelchenko Z. L. Materialy do slovnyka skhidnostepovykh ukraynskyykh hovirok / Z. L. Omelchenko, N. B. Klymenko. – Donetsk : DonNU, 2006. – 114 s.; **Negrych** – Negrych M. Skarby hutsulskoho hovoru: Berezovy / M. Negrych. – L. : In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2008. – 224 s.; **Pipash** – Pipash Yu. O. Materialy do slovnyka hutsulskykh hovirok (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho raionu Zakarpatskoi oblasti) / Yu. O. Pipash, B. K. Halas. – Uzhhorod, 2005. – 266 s.; **SBH** – Slovnyk bukovynskykh hovirok / za red. N. V. Huivaniuk. – Chernivtsi : Ruta, 2005. – 688 s.; **SDO** – Moskalenko A. A. Slovnyk dialektyzmiv ukraynskyykh hovirok Odeskoi oblasti / A. A. Moskalenko. – O., 1958. – 78 s.; **SH** – Hrinchenko B. D. Slovar ukrainskoi movy : u 4 t. / B. D. Hrinchenko. – K., 1907 – 1909. – T. 1 – 4; **SHSB** – Hutsulski hovirky. Linhvistychni ta etnolinhvistychni doslidzhennia. Slovnyk hovirky sela Brodyna Oleksy Horbacha / vidp. red. Ya. Zakrevska. – L., 2000. – S. 247 – 354; **Shylo** – Shylo H. Naddnistrianskyi rehionalnyi slovnyk / H. Shylo. – L. : In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2008. – 288 s. **SLH** – Pyrtei P. S. Slovnyk lemkiivskoi hovirky / P. S. Pyrtei. – Ivano-Frankivsk, 1986. – 461 s.; **SPH** – Brylinskyi D. Slovnyk podilskykh hovirok / D. Brylinskyi. – Khmelnytskyi : RVV, 1991. – 117 s.; **SUM** – Slovnyk ukrainskoi

movy : v 11 t. / red. kol. I. K. Bilodid ta in. – K. : Nauk. dumka. – T. 4. – 1973. – 840 s.; T. 8. – 1977. – 927 s.; T. 9. – 1978. – 916 s.; **Syzko** – Syzko A. T. Slovnyk dialektnoi leksyky hovirok sil pivdenno-skhidnoi Poltavshchyny / A. T. Syzko. – D., 1990. – 100 s.; **Vashchenko** – Vashchenko V. S. Slovnyk poltavskykh hovoriv: Vyp. I / V. S. Vashchenko. – Kh. : Vyd-vo Khark. un-tu, 1960. – 107 s.; **Yevtushok** – Yevtushok O. M. Vyvchennia leksyky hovirok Rivnenshchyny / O. M. Yevtushok. – Rivne, 1997. – 164 s.

Андрій Колесников
(м. Ізмаїл)

УДК 811.161.2:81'282

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД КОРЕЛЯЦІЄЮ ЕТНІЧНИХ І ЛІНГВАЛЬНИХ РИС У ПОЛІМОВНОМУ АРЕАЛІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКИХ ГОВІРОК)

У статті встановлено співвідношення етнічного та діалектного членування української етно-лінгвальної спільноти на переважно новожитній території її поширення – у Південній Бессарабії. Домінуючи серед інших етносів (молдовського, болгарського, російського, гагаузького та ін.) і впливаючи на них, своєю чергою, вона зазнає їхнього впливу, впливу наддіалектних форм деяких мов, що призводить, зрештою, до формування нових, не властивих материнським ареалам кореляцій аналізованих параметрів. Спостережена на рівні ендо- та екзоетнонімів взаємодія українського етносу з іншими спричиняє поширення (крім назви «українці») мікроетнонімів «хахли» й «молдовани». Взаємовпливи на рівні діалектних і субетнічних мікрогруп у межах українського етносу своєрідно накладаються і взаємодіють із зазначеними етнонімами.

Ключові слова: українська мова, українська говірка, українці, мовна поведінка, кореляція, ендоетнонім, екзоетнонім, суржик, Південна Бессарабія.

Постановка проблеми. Українські говірки межиріччя Дністра й Дунаю (МДД) – новожитні комунікативні системи, що функціонують у цьому полілінгвальному ареалі вже понад 200 років (але є мікросистеми ранішого й пізнішого формування), маючи різну генезу (відношення до материнських говірок), характер міжмовного та міждіалектного контактування й неоднакову динаміку.

Носії української діалектної мови в південнобессарабському ареалі по-різному співвідносяться з етнонімом «українці» як із самоназвою (ендоетнонімом), так і з екзоетнонімом, а також мікро-, ендо- та екзоетнонімами. На тлі певного зростання усвідомлення своєї українськості на етнічному і мовному рівні спостерігаємо й відхилення в цих взаємопов'язаних характеристиках.

Зокрема, чимало носіїв українських говірок різних діалектних типів, генетично співвідносних як із південно-східним, так із південно-західним та північним наріччями української мови, характеризують себе як *хахли* (*хох'ли*), *'рус'к'і*, а своє мовлення як *'суржик* (у нас *'суржик*, у нас тут *с'м'ешаний йа'зик*), *«'рус'кий йа'зик»*, *«хох'л'ац'ку»* мову. При цьому поняття *суржик* переходить із суто мовної на етнічну характеристику українців.